

חציצה בבית הסתרים

כל הטעון טבילה במקוה אסור שיהיה דבר חוצץ בינו לבין המים ואם היה דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה שנאמר (ויקרא יד – ט) "ורחץ את בשרו במים" ולמדו חז"ל (סוכה ו.) שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו למים. ויש שלמדו מהנאמר בבעל קרי "ורחץ במים את כל בשרו" (ויקרא טו, טז) שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו למים (עירובין ד:).

כתוב במסכת מקואות (פ"ט מ"ג) כל המקפיד עליו חוצץ וכל שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. אמר רב יצחק דבר תורה רובו ומקפיד חוצץ. רובו ואינו מקפיד אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד וגזרו על מעוטו המקפיד אטו רובו המקפיד. ונגזור נמי על מעוטו שאינו מקפיד ומתוך היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה. (ערובין ז. נדה סז:). ובמסכת יבמות עח: על דבריו של ר' יצחק מקשה הגמרא "והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ". פרש רש"י: כולו חוצץ אע"ג דלא מקפיד. יוצא לפי דינו של רב כהנא שכשהחציצה מכסה את כל גופו הרי זה חוצץ מדאורייתא אף כשאינו מקפיד להסירה והקשה בחכמת אדם (ק"ט ג') מדוע השמיטו הפוסקים דין זה והשאיר בצריך עיון. ובעיקר סברת רב כהנא ביאר הגרי"ז להרמב"ם (מקואות פ"ב) שההלכה למשה מסיני שחציצה תלויה גם בהקפדה נאמרה רק במקום שיש עכ"פ ביאת מים על גופו ששם נאמרו דיני חציצה וההלכה שרובו ומקפיד חוצץ אבל במקרה שכולו מכוסה, אם כן אין כאן שום ביאת מים ולכן לא דנים כאן כלל מדיני חציצה. העולה מכאן שמדאורייתא אינו חוצץ אלא כשהחציצה מכסה את רובו וגם מקפיד להסירה. מדרבנן – חוצץ כשכמכסה את רובו אף כשאינו מקפיד או כשכמכסה מעוט הגוף אבל מקפיד להסירה ונהגו שלא לטבול אף לכתחלה כשיש עליה דברים שאינם חוצצים – כלומר אף בחציצה של מעוט ואינו מקפיד – (רמ"א סעיף א', חכמ"א ק"ט ג) ובטעם שדבר שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ מן התורה אפילו הוא על רובו כתב רש"י (שבת כז.). שהוא כגופו של הטובל, הואיל ואין סופו לטלן ובטל לגביו (רש"י סוכה ו.) ומעוט ומקפיד שאינו חוצץ מן התורה כתבו הראשונים שהוא משום שרובו ככולו (ר"י מלוניל שבועות סופ"ב).

גם בבית הסתרים לא יהיה דבר חוצץ. ובית הסתרים הם פנים הגוף כגון תוך האף תוך האוזן תוך הפה וכו'. ואע"פ שאין צריך שיבואו שם מים בשעת טבילה צריך שיהיה ראוי לביאת מים (קדושין כה. נדה כא:). וכדברי הגמ' שם מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצאה עצם בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת, לפיכך אמרו לעולם ילמד אדם בתוך ביתו

שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים ואח"כ תטבול. ואשר גם בדין זה מצאנו מחלוקת בתוספתא (מקואות פ"ח) מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים, רבי אומר חוצץ ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אינו חוצץ וכתב הבי"י (ס"ס קצ"ח) טעמא דר' יוסי ב"ר יהודה משום דבית הסתרים לא בעינן אף ראוי לביאת מים ועל זה פליג רבי. ונחלקו הראשונים האם ראוי לביאת מים הוא דאורייתא או דרבנן.

על הפסוק "ורחץ במים את כל בשרו" (שם ויקרא טו) אמרו תוסי' (בקדושין כה, ונדה סו): שמשמע אפילו בית הסתרים דבעינן מדאורייתא שיהיה מקום בית הסתרים ראוי לביאת מים. והרמב"ן (קדושין שם וריטב"א שם) כל דינא דבעינן עכ"פ ראוי לביאת מים בבית הסתרים אינו אלא מדינא דרבנן אבל מדאורייתא לא בעינן אף ראוי לביאת מים. כבר הזכרנו שהפה נחשב כבית הסתרים וכתבו התוסי' (נדה סז. ד"ה פתחה) וז"ל צריך ללמדה לפתוח פיה שיהיה ראוי לביאת מים וכ"כ הד"מ אבל הרא"ש בקיצור והמחבר פסקו שאינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו בה המים אך גם לא תקפוץ אותם יותר מדאי ואם קפצה לא עלתה לה טבילה אלא תשיך שפתותיה זו לזו בדבוק בינוני (קצ"ח סעפ' לח) וחזר על דין זה השו"ע בסעיף כ"ז נתנה שיערה בפיה או קפצה שפתותיה בענין שלא באו המים בהם לא עלתה לא טבילה ובטעם הפסול (כתב הראב"ד והרמב"ן בחידושי סז.) מפני שע"י דיבוק השפתים מתכסה הבשר החיצון שלהם ולא באו המים עליהם ולא עלתה לה טבילה מדרבנן מדין מעוט המקפיד.

ויש שכתבו (חכמ"א ערוה"ש) שהטעם הוא שאע"פ שתוך הפה אין צריך לביאת מים ממש צריך להיות ראוי לביאת מים והיכא שדבקה השפתים בחוזק אין תוך הפה ראוי לביאת מים, ולמרות שאף שסגירת הפה בדיבוק בינוני גם מונע ביאת מים יש לומר שדיבוק בנוני נחשב כראוי לביאת מים הואיל ואלו נשארה במים לזמן מה היו דוחקים המים ונכנסים לתוך פיה כשאינם דבוקים זה בזה בחוזק וכל כה"ג חשיב כראוי לביאת מים (בדי השולחן קצ"ח)

ופסק השו"ע בסימן קצ"ח סעיף כ"ד צריכה לחוץ שינייה שלא יהיה בהם דבר חוצץ שאם טבלה ונמצא שום דבר דבוק בהם לא עלתה לה טבילה. והסבר דין זה על פי האמור לעיל שאין האשה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו המים משום שאין צריך ביאת מים אלא על המקומות הגלויים ולא על המקומות המכוסים (קדושין כה.) אבל צריך שיהיו ראויים לביאת מים שלא יהיה עליהם שום דבר חוצץ ונחלקו הראשונים בדין זה שיש סוברים שהוא מן התורה (תוסי' קדושין כה. נדה סו:) והקשו המפרשים איך יהיה דין זה מן התורה והרי גם במקומות הגלויים מיעוט המקפיד אינו חוצץ מהתורה (עיין מש"כ בזה הסדיט סק כג' ד"ה ובאמת) ויש שכתבו שהוא מדרבנן (ריטבא רשבא רמב"ן בקדושין) וטעם הדבר כיוון שהשנים והלשון

מתגלים לפעמים חששו חכמים שבני אדם יטעו לומר שדינם כמקומות הגלויים שבגוף ויבואו לומר שין כל הגוף צריך טבילה ודי שיבואו המים על רובו (רשב"א שם) ויש שכתבו שהטעם הוא מכיון שלענין דיני קבלת טומאה שווים בית הסתרים למקומות הגלויים שבגוף לכן אמרו חכמים שיהיה שווה לו גם בנוגע לטהרת הטבילה שיהיה ראוי לביאת מים (ריטב"א שם). בענין סתימה בשן יש לחלק בין סתימה קבועה לסתימה זמנית וכתב החכמת אדם בכלל קיט סעיף יח – נ"ל דנשים שיש להם שיניים תותבות אין חוצצין אבל מה שסותמין נקבי השן על ידי רופא כדי שלא תכנוס בו רוח חוצץ. המהרש"ם (ח"א סעיף עט) מתיר מטעם שאי אפשר להוציאה ולשלפה מתוך השן לכן לכו"ע אינה חוצצת אע"פ שנעשית לרפואה וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם תאומים (יו"ד סימן מז) שמכוון שסתמו להיות קיים. וכן הוא מצרף את דעת הרשב"א והריטב"א שראוי לביאת מים בבית הסתרים הוא רק מדרבנן והו"ל ספק דרבנן ולקולא ואף ששיטת התוס' שבית הסתרים מן התורה צריך להיות ראוי לביאת מים והו"ל ספק פלוגתא אם זה מן התורה או מדרבנן וא"כ שיש ספק נוסף האם הסתימה חוצצת – הו"ל ספק ספקא בדאורייתא שמא מן התורה אין צריך ביאת מים ואם ת"ל שבעינן ראוי לביאת מים שמא לא הוי חציצה, ואף שמדברי סופרים פשוט שצריך להיות ראוי לביאת מים. הוי ספק דרבנן לקולא כמש"כ הפוסקים שכל שהוי ספק ספקא בדאורייתא וספק אחד מדרבנן אזלינן לקולא, ועוד שגם מדרבנן בעינן רובו או מקפיד וכאן אין את שניהם, וכן פסקו השו"ע, הלבוש, צמח צדק, שבט הלוי מנחת יצחק ועוד.

וכתב האג"מ – (יו"ד ח"א סימן צז) שזה פשוט היתר בכל העולם ואין חוששים לזה אף חסידים ואנשי מעשה. ובאמת אם נחוש לזה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, כי בזה"ז כמעט שאין במציאות אשה שאין לה סתימה באיזה שן, ומה שכתב החכמ"א לאסור מתרץ האג"מ שהוא דבר על סתימה שרק לא יכנס הרוח ולא יכאב השן אבל אינה טובה ללעוס בה ולכן אף שמניחים את הסתימה בשביל הכאב אבל לענין אכילה הוא מקפיד אבל בסתימות שבזמננו שנתן גם לאכול אתם יודה החכמת אדם. לענין סתימה זמנית כתב הטהרת ישראל בסימן ד' שחוצצת. השואל ומשיב (מהד"ת חג סימן קח) כתב להתיר שהרי מטעם ראוי לביאת מים אין חשש שהרי השן סתום תמיד גם לפני הסתימה וגם לאחריה וכן שיטת הריטב"א שהוזכרה לעיל שבית הסתרים ראוי לביאת מים מדרבנן וכל העושה לרפואה לא שייך לומר שמקפדת ולמרות שהסד"ט פקפק בסברא זו (סוס"ק י"ט) שהוי אגד שעל המכה ורטיה שעל המכה חוצצים למרות שבני האדם שיש להם את הרטיה אינם מקפידים מכיון שמתרפאים בכך. אך גם דעתו להתיר. והחלוק שבין סתימה לרטיה הוא שהרטיה עומדת להיות מוסרת כעבור זמן בעוד שהסתימה תשאר קבועה, או בסתימה זמנית או

בקבועה שתושם שם אח"כ וכן כתב האג"מ יו"ד חלק א' סימן צז ע"ו וכן פוסק המנחת יצחק ח"ה סימן קי"א שסתימה זמנית הנעשית לזמן בלתי ידוע או לזמן ממושך לא מהווה חציצה אך יש להקפיד לגרד קצת מהסתימה כך שתהא שקועה בתוך השן.

ובספר נשמת אברהם חלק יורה דעה מביא בשמו של רש"י אויערבאך שליט"א להתיר לטבול עם סתימה זמנית רק אם הסתימה תשאר במשך שבוע ימים ובתנאי שאין הסתימה בולטת מהשן וחשיב כבלוע בתוך הגוף. אולם אם הסתימה בולטת אז אינה בטלה וא"כ תחליט האשה שהיא לא תלך לרופא שיניים עד אחרי שלשים יום מזמן הטבילה ואז יהיה מותר לה לטבול ואם תוך הזמן מרגישה שצריכה ללכת לרופא עקב כאבים יכולה לשנות את החלטתה ובטעם שבעה ימים הוא בהסתמך על שו"ת חלקת יואב (יו"ד סימן ל) שכתב לענין מוך באוזן שאם יהיה מוכרח להשהות ז' ימים אינו חוצץ שהרי קי"ל באו"ח סימן שי"ז שקשר פחות מז' ימים לא מקרי קשר כלל. ועל ז' ימים הוי מדרבנן של קיימא ופטור אבל אסור, וכיוון שז' ימים הוי קשר של קיימא מדרבנן וא"כ בנידון שלנו בחציצת בית הסתרים שהוא מדרבנן לדעת הריטב"א, ואפילו לדעת התוס' הסובר שהוא מדאורייתא חציצת בית הסתרים לבד הוי דרבנן משום מעוט המקפיד. ואם כן כיוון שמדרבנן בטל לגבי גופה כל שהיא עד שבעה ימים וא"כ לא הוי חציצה כלל. וטעם שלשים יום הוא על פי לפי האמור בב"י באו"ח סימן שי"ז שקשר העומד להתקיים עד חודש חשיב לכו"ע מדרבנן כקשר של קיימא.

ובספר דרכי טהרה לרש"י הרב מרדכי אליהו פסק שסתימה כתר, ושן זמנית בצבע השיניים אינם חוצצים, וכן סתימה זמנית שאינה בצבע השן ולא נראית מבחוץ אינה חוצצת, סתימה זמנית שאינה בצבע השיניים והיא בחזית הפה אם מתבישת בכך חוצצת וראוי שתשאל שאלת חכם במקרה זה ולהענין הלכה למעשה יש לכל אחד להועץ במורה הוראה כיצד עליו לנהוג.